Van Reenen Ecologie

Nader onderzoek vleermuizen Paalbergweg 1

veldwerkrapport

opdrachtgever: Trinity Vastgoed Marie B.V., p.a. DutchRE B.V.
Paasheuvelweg 25
1105 BP Amsterdam

architect: Smartland
Kastrupstraat 11G
1043 CR Amsterdam

onderzoek: Van Reenen Ecologie
Van-Hogendorpstraat 24
3904 HE Veenendaal
[redacted]

tekst en foto's: [redacted]
bron basiskaart: Grofalex, *Quick Scan Flora en Fauna* (2022)

Inhoud

1. Inleiding 3
2. Werkwijze 4
3. Waarnemingen 5
4. Soortenbeschrijving 9
5. Conclusies en aanbevelingen 11

1. Inleiding

Trinity Vastgoed/DutchRE BV heeft een plan voor herinrichting van het terrein Paalbergweg 1-3 op een kantorenpark in Amsterdam-Zuid, onder de projectnaam Cambridge Towers. Hiertoe moeten twee gebouwen worden gesloopt, te weten een fabriekspand (‘gebouw B’) en een parkeergarage (‘gebouw C’). Daarnaast zouden de bomen op het terrein (al dan niet tijdelijk) moeten wijken.
Aangezien voor iedere ruimtelijke ingreep een onderzoek naar mogelijk verstorende invloed op beschermde flora en fauna vereist is conform de Wet natuurbescherming, heeft architectenbureau Smartland aan Grofalex opdracht gegeven een vooronderzoek (quickscan) uit te voeren, om vast te stellen welke soort(groep)en nadelig zouden kunnen worden beïnvloed door de werkzaamheden.
Dit uitkomsten van dit onderzoek, waarvan het veldbezoek is uitgevoerd op 7 december 2022, zijn vastgelegd in het rapport *Qick Scan Flora & Fauna* (15 december 2022). De conclusie luidde dat er alleen verstoring is te verwachten van vaste verblijfplaatsen van vleermuizen, en wel bij gebouw B; gebouw C werd ongeschikt geacht voor vleermuizenverblijfplaatsen.
Wat de binnen het plangebied vallende bomen betreft is er door Jansen Boomverzorging een boomeffectanalyse uitgevoerd. Hierbij zijn geen holten gevonden waarin vleermuizen zouden kunnen verblijven. Wel wordt het geboomte door Grofalex aangemerkt als geschikt foerageergebied en mogelijke vliegroute.

Om de daadwerkelijke invloed van de uitvoering van het plan op vleermuizen te kunnen beoordelen is een nader onderzoek vereist, dat is uitgevoerd door Van Reenen Ecologie. De uitkomsten worden besproken in het voorliggende veldrapport. Hierin wordt allereerst de werkwijze beschreven; vervolgens de waarnemingen; dan volgt (in volgorde van landelijke algemeenheid) een korte kenschets van de waargenomen vleermuissoorten; en ten slotte wordt geconcludeerd welke acties ten aanzien van de Wet natuurbescherming voortvloeien uit het onderzoek.

2. Werkwijze

Voor het vaststellen of uitsluiten de aanwezigheid van vleermuizen zijn ten minste twee avondbezoeken in het voorjaar en twee in het najaar nodig. Omdat het plangebied met twee personen redelijk goed te overzien is kon een extra ochtendbezoek (vóór zonsopkomst) achterwege blijven, en omdat er geen vliegroutes of massawinterverblijven werden verwacht is er evenmin een extra najaarsbezoek uitgevoerd.
In het voorjaar (mei-juli) gaat het om kraam- en zomerverblijfplaatsen, vanaf zonsondergang; in het najaar (augustus-september) om paarplaatsen, vanaf een uur na zonsondergang. Dit geldt voor alle gebouwbewonende vleermuissoorten, waarbij rekening moet worden gehouden met de benodigde tijdsduur tussen twee bezoeken, alsmede minimaal vereiste weersomstandigheden voor elke te verwachten vleermuissoort.

Bij het voorjaarsonderzoek lag de nadruk op mogelijke uitvliegende vleermuizen uit het te slopen gebouw B, waarvoor de aanwezigheid van twee onderzoekers vereist was. Tevens is gelet op foerageer- en vlieggedrag in de nabije omgeving.
In de najaarsrondes, die een uur na zonsondergang beginnen, dus na uitvliegtijd, gaat het om het aan de hand van geluid en gedrag opsporen van paarplaatsen. Daarnaast is aandacht geschonken aan het geboomte aan de noordzijde van de parkeergarage langs de waterpartij, waar in de voorjaarsronde de meeste activiteit werd vastgesteld, voor het in kaart brengen van foerageergebieden, vliegroutes en eventueel baltsgedrag. Het eerste bezoek is laat uitgevoerd met het oog op de balts van de Ruige dwergvleermuis rond middernacht en het tweede vroeg voor mogelijke vliegroutes.
Hierbij is gebruikgemaakt van een ultrasoondetector (Petterson D240x) en waar nodig een geluidsopname-apparaat (Tascam) en zijn zichtwaarnemingen gedaan van vliegende vleermuizen.

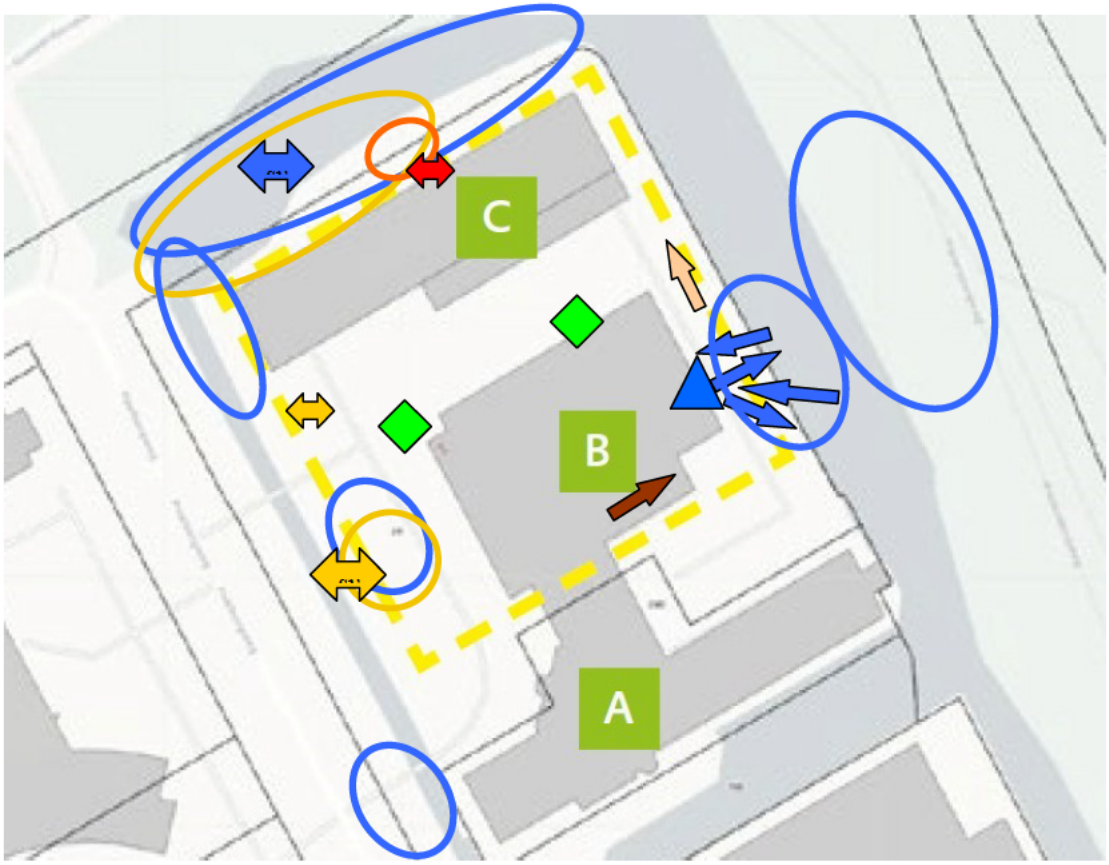
Voor dit onderzoek zijn in 2023 zodoende vier bezoeken gebracht:

1. Op 12 juni van 22:00 tot 24:30. Het was grotendeels onbewolkt, de wind had kracht 2 Bft en de temperatuur daalde van 24 naar 22°C. Het onderzoek is uitgevoerd door Kees van Reenen en Rinus Jansen.
2. Op 3 juli van 22:00 tot 24:30. Het was bewolkt, met in de eerste tien minuten lichte regen, de wind had kracht 2 Bft en de temperatuur was 14°C. Het onderzoek is uitgevoerd door Kees van Reenen en Manon Römkes.
3. Op 25 augustus van 21:40 tot 24:15. Het was bewolkt weer, 2 Bft en 18→16°C. Het onderzoek is uitgevoerd door Kees van Reenen en Rinus Jansen.
4. Op 15 september van 20:00 tot 23:00. Er was weinig bewolking en de temperatuur daalde van 19 naar 16°C bij windkracht 2. Het onderzoek is uitgevoerd door Kees van Reenen en Henco de Vos.

3. Waarnemingen

Voorjaarsronde

De eerste vleermuis die tijdens het eerste bezoek werd waargenomen was een gewone dwergvleermuis, om 22:18 uitvliegend ergens uit de bovenrand van de noordoostgevel van gebouw B. Door de afstand was de precieze plek niet te zien, maar een half uur later kwam het dier (of een ander individu) terug en leek in te vliegen in het linkse van de grote gaten iets onder de bovenrand. Daarna was er een groot deel van de avond foerageeractiviteit aan die kant, uitsluitend van een gewone dwergvleermuis, met een verblijfplaats-suggererende vliegbeweging om 23:05. Rond en boven het water was geen activiteit, afgezien van af en toe een vliegbeweging tussen het gebouw en het geboomte aan de overkant van de singel.
Aan de andere drie zijden van het gebouw werd geen vleermuisactiviteit waargenomen. Wel waren vanaf ±23:00 tussen de bomen aan de wegzijde (ZW) en vooral die langs de singel achter de parkeergarage (gebouw C) zowel gewone als ruige dwergvleermuizen aan het jagen. Van een enkel dier werd waargenomen dat het uit westelijke richting kwam aanvliegen, alsmede, aan de andere kant van de foerageerplek, een vliegbeweging weg naar het oosten.
Rond de bomen aan de wegzijde werden van beide soorten enkele baltsroepen gehoord. Andere vleermuissoorten werden op het terrein of in de omgeving niet waargenomen.

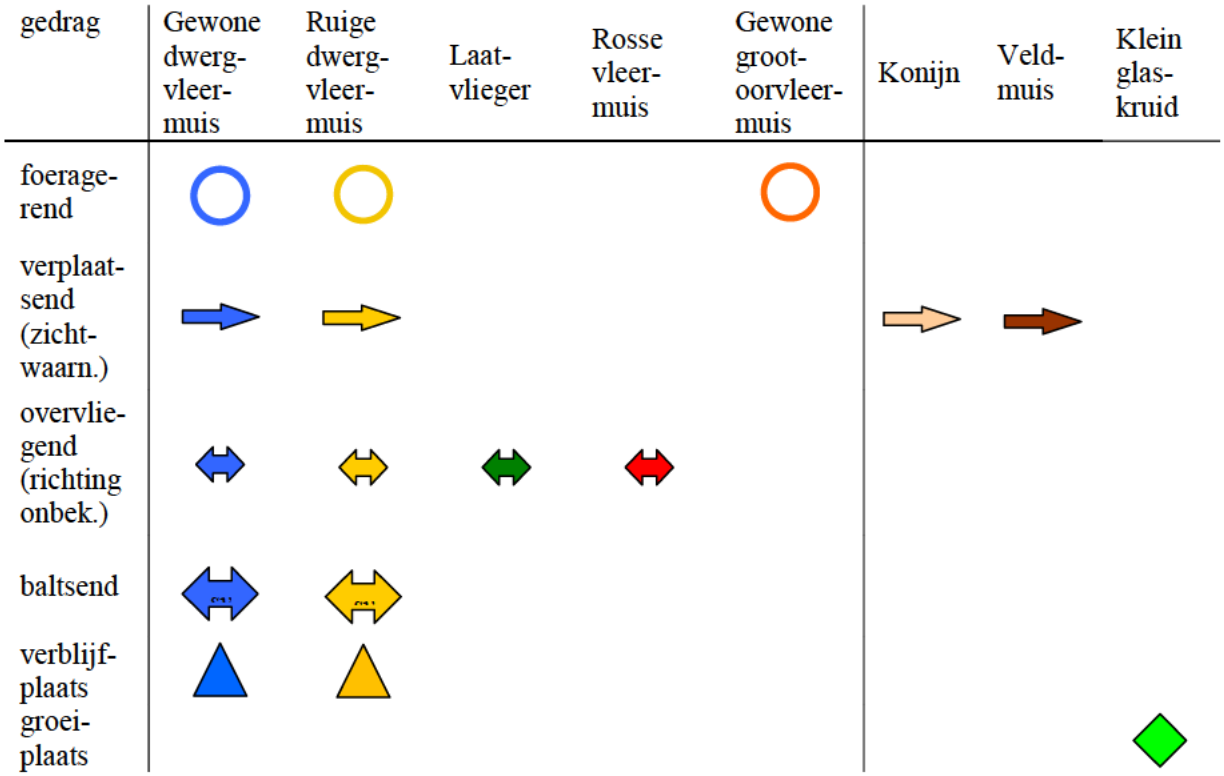

kaart 1: Waarnemingen voorjaarsronde (voor legenda zie volgende blz.)

Het tweede bezoek leverde twee uitvliegende gewone dwergvleermuizen op (22:34), opnieuw uit de bovenrand van de noordoostgevel; door de invallende schemering en de bewolking was niet vast te stellen of het was uit één van de grote (waterafvoer?)gaten of vanonder de daklijst. Vanaf 23:00 waren aan deze kant af en toe foerageer- en onduidelijke aantikbewegingen.

Vanaf 22:25 waren er reeds soortgenoten aan het foerageren onder de bomen rond de westhoek en (later) noordwestzijde van gebouw C, om 22:50 (en daarna) vergezeld door een Gewone grootoorvleermuis en om 22:35 door een Ruige dwergvleermuis. Een enkele baltsroep van Gewone dwergvleermuis werd hier waargenomen. Tegen middernacht vloog er ook een jagende Rosse vleermuis over.
Om 22:30 vloog de eerste Ruige dwergvleermuis aan de zuidzijde van de parkeergarage, en een Gewone dwergvleermuis om 22:35 langs de zuidwestgevel van gebouw B. Van geen van deze dieren kon de herkomst worden vastgesteld.

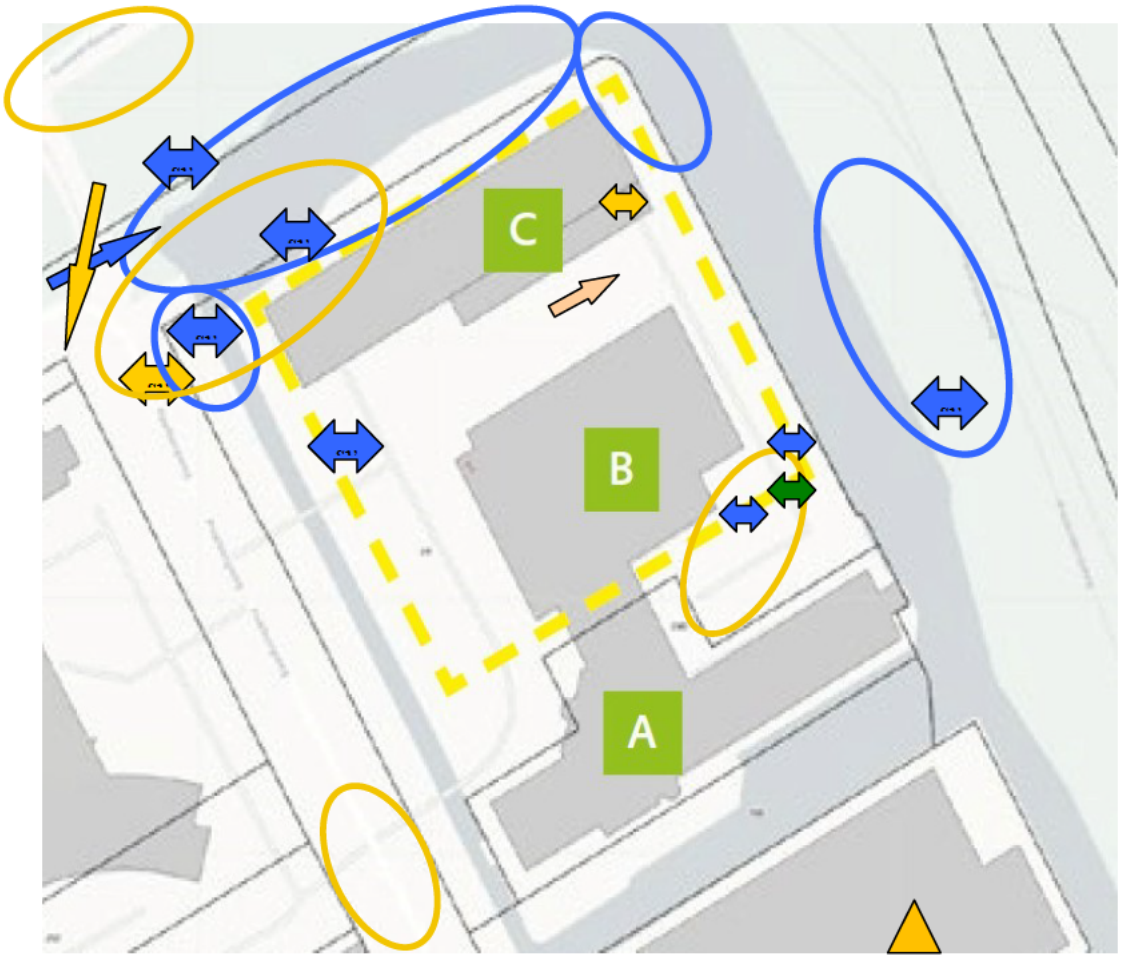
Legenda kaarten

Najaarsronde

Tijdens het eerste najaarsbezoek was er niet veel vleermuisactiviteit. Er zijn vrijwel uitsluitend Gewone dwergvleermuizen vastgesteld, met uitzondering van een aan de oostkant van gebouw B langsvliegende Laatvlieger (23:15) en een foeragerende Ruige dwergvleermuis (23:50) ten noordoosten van het plangebied; dat laatste was rond het fietspad aan de overkant van de waterpartij langs gebouw C, dus niet zoals in het voorjaar bij de waterpartij zelf of nog dichter bij gebouw B.
Het is niet ondenkbaar dat het –plaatselijk oorverdovende– getsjirp van Grote groene sabelsprinkhanen, met frequenties tot in dwergvleermuizenbereik, de vleermuizen op afstand hield. Wel waren er ondanks dit geweld voortdurend één tot drie Gewone dwergvleermuizen aan het foerageren rond genoemde waterpartij, waarbij bij tijden ook de baltsroep ten gehore werd gebracht. Er werd echter niets waargenomen dat wees op de nabijheid van een paarverblijf; baltsen in foerageergebied is voor dwergvleermuizen niet ongewoon.

Bij gebouw B was geen activiteit, afgezien van enkele malen een langsvliegende vleermuis bij de oosthoek, kennelijk als uitstapje van en naar de foerageerplek aan de overkant van de naastgelegen tak van de waterpartij.

kaart 2: Waarnemingen najaarsronde

Tijdens het tweede bezoek vloog om 20:30 een Gewone dwergvleermuis vanuit het westen richting de bomen aan de noordzijde van de waterpartij achter gebouw C. Enkele minuten eerder werd in dit foerageergebied reeds de eerste soortgenoot gehoord, mogelijk afkomstig uit dezelfde richting. Gedurende de hele avond was hier foerageeractiviteit van enkele vleermuizen, waarbij ze zich geleidelijk ook in oostelijke richting verspreidden, en op gezette tijden hun baltsroep lieten horen. Onder de bomen bij de slagboom was zeer weinig activiteit, evenals aan de oostzijde van gebouw B. Alleen ten oosten van de waterpartij aan die kant, met dode bomen, was een enkele Gewone dwergvleermuis aan het foerageren en/ of baltsen.
De eerste Ruige dwergvleermuis vloog om 20:35 vanuit het noorden richting het kantoorpand ten westen van het plangebied. Kort daarna was deze soort (vermoedelijk hetzelfde dier) aan het foerageren bij de Gewone dwergvleermuizen aan de noordwestzijde van gebouw C, daarbij enkele malen roepend; hier kon het dier de rest van de avond worden waargenomen, daarbij een enkele maal over gebouw C heen vliegend. 21:15-20 was er een baltsend dier aanwezig bij de oosthoek van gebouw B, maar er leek geen binding met het gebouw te zijn. Wel werd een paarplaats gevonden (op grond van stationair roepend mannetje) in Toren B van Trinity Buildings, zo'n 80m ten zuidzuidoosten van het plangebied.
Andere vleermuissoorten werden niet waargenomen.

Overig

Op 12 juni was op het terrein een volwassen Konijn aanwezig, op 25 augustus en 15 september een jong. Op 3 juli bevond zich aan de ZO-zijde van gebouw B een Veldmuis.
Het dak en de straatlantaarns op het terrein werden in het voorjaar als slaapplek gebruikt door Kleine mantelmeeuwen, die onder andere lijken te foerageren op Rode Amerikaanse rivierkreeften, getuige kreeftenscharen op de verharding aan de NO-zijde.
Op het terrein bevindt zich een groeiplaats van Klein glaskruid, geen beschermde maar wel een vrij zeldzame plantensoort: tegen de NW-muur van gebouw B en onder de heesterhaag aan de W-zijde.

4. Soortenbeschrijving

Gewone dwergvleermuis

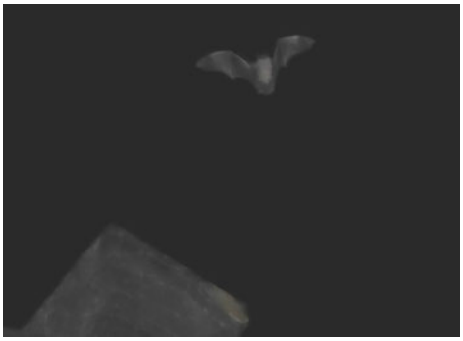
Verreweg de meest voorkomende vleermuissoort in Nederland en elders in West-Europa is de Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), tevens bijna de kleinste soort: 3,5-8,5 gram, vleugelspanwijdte ±20 cm. Dit vleermuisje kan in bomen leven maar heeft een duidelijke voorkeur voor gebouwen en dan met name spouwmuren, waarbij een spleet van amper 2 cm al genoeg is om hem door te laten.
Net als bij andere vleermuissoorten vormen de vrouwtjes in het voorjaar kraamkolonies waarin de jongen worden geboren en gezoogd. De mannetjes leven solitair; in het najaar lokken ze vrouwtjes naar hun paarverblijf door rond te vliegen en daarbij hun baltsroep te laten horen. Die heeft een veel lagere frequentie (15-20 kHz) dan het echolocatiegeluid (±45 kHz) en kan door jongere mensen het het blote oor worden gehoord. Ook in mei en juni wordt al geroepen, maar nog niet gepaard.
De Gewone dwergvleermuis overwintert in gebouwen; vaak in spouwmuren.

Ruige dwergvleermuis

De Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) is een fractie groter dan de Gewone en kan zowel in gebouwen als holle bomen worden aangetroffen. Uniek aan deze soort is dat de meeste kraamkolonies in Oost-Europa liggen, waarna de vrouwtjes de lange reis naar Zuidwest-Europa maken om te overwinteren. Onderweg doen ze onze streken aan en daar ontmoeten ze de mannetjes, die hen net als bij de Gewone dwergvleermuis lokken met een baltsroep. Dit gebeurt zowel vanuit het paarverblijf (veelal in een wat hoger gebouw) als op rondvluchten van daaruit in de omgeving. Het gewone echolocatiegeluid ligt rond 40 kHz.

Laatvlieger

De Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) is met een spanwijdte van rond de 35 cm één van onze grootste vleermuissoorten. Het is een echte gebouwenbewoner die vooral foerageert in halfopen landschap (frequentie ±25 kHz)
Van de Laatvlieger is geen baltsroep bekend; de mannetjes bezoeken vrouwtjes in de kraamkolonie. Waar deze vleermuis overwintert was lange tijd een raadsel. Af en toe werd een individu gevonden in bijvoorbeeld een grot, schuilkelder of houtstapel, maar onlangs bleek dat de meeste in

spouwmuren overwinteren. Dit maakt bescherming lastig, naast het feit dat Laatvliegers in tegenstelling tot dwergvleermuizen nauwelijks gebruikmaken van vleermuiskasten.

Rosse vleermuis

De Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*) is even groot als de Laatvlieger of nog een fractie groter. Hij woont vrijwel uitsluitend in holle bomen en vliegt al rond zonsondergang uit, vandaar zijn oude naam "Vroegvlieger". In de schemering jaagt de Rosse vleermuis meestal hoog in de lucht; in het donker vaak lager.
Van de inheemse soorten heeft deze vleermuis het verst dragende en laagste echolocatiegeluid (vaak onder de 20 kHz) en de baltsroep (vanuit verblijfplaats) is zelfs nog lager.

Gewone grootoorvleermuis

De middelgrote Gewone of Bruine grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) houdt van hout: bomen en gebouwen met houtwerk. Het is een nogal heimelijk dier, dat zich pas vertoont als de schemering een eindweegs is gevorderd en alleen op donkere plekken foerageert, meestal met een zacht echolocatiegeluid rond 30 kHz. Dankzij zijn grote oren is hij in staat insectengeluiden te horen en tussen gebladerte te jagen. De Gewone grootoorvleermuis komt vooral voor in (Z)O-Nederland en de Hollandse duinen.

5. Conclusies en aanbevelingen

In het voorjaar werd een zomerverblijfplaats vastgesteld van twee Gewone dwergvleermuizen (mannetjes) aan de NO-gevel van gebouw B. De overige gevels werden kennelijk niet gebruikt. In het najaar werd voor zover kon worden vastgesteld het gehele gebouw niet gebruikt.
Uit de boomeffectanalyse kwam naar voren dat er geen bomen met holten of losse schors aanwezig zijn waarin vleermuizen zouden kunnen verblijven, en dit werd tijdens het onderhavige onderzoek bevestigd.
Wel blijkt de waterpartij met bomen aan de NW-zijde van gebouw C (parkeergarage) een belangrijk foerageergebied te zijn voor Gewone en Ruige dwergvleermuis en een incidentele Gewone grootoorvleermuis. Er lijkt een beweging plaats te vinden van west naar oost waarbij dit gebied gebruikt wordt als tussenstop, maar nauwelijks sterk genoeg om te kunnen spreken van een vliegroute. Als bovendien de bomen aan de noordzijde van de waterpartij blijven staan blijft de oriëntatiemogelijkheid voor passerende vleermuizen intact. Omdat er in de omgeving meer bomen en waterpartijen aanwezig zijn kan niet gesproken worden van een essentieel foerageergebied. Wel zal de functie als foerageergebied worden aangetast door verwijdering van de bomen aan de zuid- en westkant. Daarom verdient het sterk aanbeveling hier in de nieuwe situatie bomen terug te plaatsen.

Laatvlieger en Rosse vleermuis werden elk eenmaal waargenomen zonder binding met het plangebied en kunnen derhalve verder buiten beschouwing worden gelaten.
Daarnaast werden Konijn en Veldmuis waargenomen binnen het plangebied. Voor deze beschermde zoogdieren geldt echter standaard een vrijstelling binnen provincie Noord-Holland. Wel geldt te allen tijde de zorgplicht, wat betekent dat werkzaamheden zorgvuldig dienen te worden uitgevoerd opdat er geen dieren worden gedood of verwond.
Als laatste verdient de groeiplaats van Klein glaskruid vermelding. Deze plant is niet beschermd, maar dermate schaars dat aangeraden wordt grond met zaden van het perkje waar deze groeit tijdens de werkzaamheden binnen het plangebied te houden zodat de soort voor deze locatie behouden kan blijven.
Dit alles overziend is er in het kader van de Wet natuurbescherming alleen een **ontheffing vereist voor de vernietiging van twee zomerverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis**.